

AK. 532, 10.

B. m. II

II d
386

AD
PERFECTIONEM GERMANICAE LINGVAE
QVOD TRANSLATIONES EX GRAECIS ET LATINIS IN HA
VERNACVLAM NOSTRAM MVLTVM VALEANT,
EXPONIT,

X 231 3054

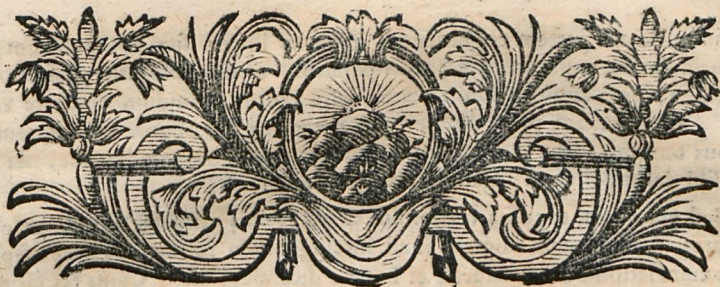
SIMVLQVE
SVMME REVERENDVM
DOMINVM EPHORVM,
INSPECTORES RELIQVOS
INSIGNITER COLENDOS,
ALIOSQVE
BONARVM LITTERARVM FAVTORES,

CVM
CIVIBVS VRBIS,
VT
ACTVI ORATORIO,
CRASTINA LVCE, AVDITA HORA IX. MATVTINA,
D. 15. MART. MD CCLIII,
HABENDO,

BENEVOLE INTERESSE VELINT,
QVA DECET OBSERVANTIA,
ROGAT ET VOCAT,
ADAM DANIEL RICHTERVS,
RECT. SCHOL. ANNABERGENS.
ET REG. SOCIET. REGIOMONT. TEVT. SODALIS.

ANNABERGAE,
EXCVDIT AVGVSTVS VALENTINVS FRIESE

uum haec constituta ratio sit rerum, quarum in libera consuetudine ponitur omnis elegantia vel dignitas, non est id quidem mirandum, quod semper alia in morem veniant in negotio erudito, vel tamen maiorem vim habeant ad gloriam: difficile enim dictu est, quantopere gaudeant in perpetuum lasciuia prorsus mutatione labores eruditorum. Quum etenim sint plura artium disciplinarumque genera, quae eruditionem augent, multique multum se arbitrantur adeptos et ad philosophandum et ad exponendum, magna attamen hoc tempore est admiratio eorum, qui in vernaculam peregrina transferunt, quorum translationes multi, qui legunt, eos intelligere etiam et sapere plus, quam ceteros, proni ad haec credenda existunt. Nec tamen, vt praepostera huius negotii diligentia fugienda est, item habendum est religioni, omnes versiones, modo ne pueriles et iusto minus verba peregrina exprimentes, defendere. Vult hoc vernacula nostra, vt tali ratione perficiatur, patitur eruditorum recepta consuetudo, fert etiam varia, quae inde fluit, doctrinarum vtilitas. Nam peregrini libri, nostra lingua loquentes, semper habent certissima argumenta ad probandum, quam satis apta vernacula sit ad perspicue eloquendum, et qua aestimatione praestantia illius iudicari possit; quod scribere non auderem, nisi idem placeret grauissimis restauratorum linguae nostrae germanicae, viris eruditis. Maxime autem et gloria eruditionis id patitur et communis vtilitas, eaque maior, si quando accidit, vt eos de peregrinis libris conuertant, qui rerum vbertate, et ad intelligentiam augendam, et ad mores formandos, quae magis proficuae sunt, scetere videantur. Prima igitur translationum ex peregrina lingua commendatio proficiscitur a vernacula tum nostrae, tum alius cuiusque gentis. Facillime enim, qui peregrina multa sua vernacula tradere so-

lent, in optimam partem cognoscunt, quae in lingua sua vocabulorum, et quae formularum copia sit, vel potius penuria, ut sua absolutio perfectioque in oratione, quia aliquam multa adhuc desiderantur, nondum constare videatur. Et quoniam pauci sunt, qui peregrina intelligunt vel loquuntur, omnibus omnino illis praecclare consulitur, quando consuetudini suae ista tradita, sibi datum esse, ut legant, intelligunt.

Sed generatim exposita versionum ex peregrinis utilitate, quae valet praeter mores ad facultatem linguae et ad intelligentiam rerum, deinceps separatim de translationibus ex Graecis et Latinis dicendum est. Cuius rei est ratio iterum duplex. Nam Graeci et Latini aut lingua ipsa nos in vernacula praeter omnibus reliquis adiuuant, aut, praeter morum elegantiam, intelligentiam ipsam rebus. Quanquam enim Galli, Itali et Angli, in utroque multum excellunt, tamen ex Graecis et Latinis magis naturalis dicendi ratio depromitur. Ex eorum etenim lingua melle dulcior fuit oratio, qui semper verbis, quibus sua suis limitibus circumscripta significatio est, maximopere perspicuis utuntur, et in quibus ista praesertim verborum consecutio est, ut nunquam in coniunctis, quod non sit consequens, vituperare possis. Omnia omnes quod semper pleniori ore eloquantur et rotundo, quis nescit? Deinde rerum cognitione et subtilitate paratiores erunt et tanquam fertiliores ad erudiendum, ad morum integritatem efficiendam, et ad bene de ingenii acumine promerendum. Quamobrem id quidem non dubium est, quin haec ista auditorum opera, qua Graecos Latinosque, quorum scripta graece et latine non intelligentibus quasi in thesauro latuerunt, et latent, rerum et bonarum artium scriptores antiquos in vernaculam transferunt, honestior sit et latius pateat, et possit prodesse omnibus. Sed quum multa sit in Graecis et Latinis vernacula traditis grauis et communis utilitas, latissime patere videtur praesertim ea, quae linguam nostram germanicam profecto tali interpretatione efficiet pleniora.

Et sic omnis haec nostra disputatio de eo futura est, ut intelligamus, quid valeant ad perfectionem germanicae linguae translationes ex Graecis et Latinis in hanc vernaculam nostram, etiam nunc amplius instituendae. Sed nos iam non anquirimus aut consultamus, ad institutionem rerumque cognitionem, ad morum disciplinam, ad linguarum scientiam, ad styli facultatem utramque, quibus se possint ad omnia reddere aptiores, conducit id, nec ne, aut quantum conducatur, quum pueros et iuvenes suas in scholis Graecorum et Latinorum translationes in vernaculam sustinere oportet, quae deliberatio omnis a Praeceptoribus scholae saepius accurate satis et copiose instituta est. Ex supra enim breuiter disputatis facile intelligi potest, quod omnis haec nostra quae-

V

Atio modo posita fit in opera et labore virorum doctissimorum, quorum per-
 tia non in graecis solum et latinis, sed facultas etiam dicendi in vernacula in-
 signis habenda est. Non autem multum nobis, nouerint enim omnes, decla-
 randum esse duximus, quod cuiuslibet linguae perfectio haec sit, vt in satis
 magno apparatu verborum et dictionum explanationem omnium rerum profi-
 teatur, melioris quidem farinae, et proprietatem verborum, quae non qui-
 dem ad nomen, sed ad vim significandi referatur, non auditu, sed intellectu
 perpendenda, et vt in consecutione verborum, quo in suis intercisis, et ho-
 rum etiam, quo in integris suis comprehensionibus, graece Periodis, fluunt,
 et qui nulla insolentia et turba eorum, quae sequuntur, orationem perturbare
 possit, ordinem diligenter conseruet, ita quidem, vt satis sufficiens atque
 idonea sit, ad omnia, quae prorsus fieri, vel cuidam offerri possunt, omnes
 res, quas agunt, quas patiuntur, atque omnes rerum formas, quas animo
 comprehendimus, atque imagines, graece ideas, perspicue, proprie, signifi-
 canter et ornate, absque omni quidem circuitu et am fractu verborum, sine
 difficultate, maxime explanandum. Quid est igitur, quod nos impedi-
 at, translationes, quae graeca et latina germanice reddunt, collaudare, quum
 certe nulla alia re magis, quam his quidem, linguae germanicae perfectio
 concilietur absolutioque.

Prima autem, de qua nunc agimus, ea ipsa huius instituti utilitas est,
 quae ad copiam verborum et dictionum in vernacula nostra adaugendam plu-
 rimum valet. Etenim illud ipsum, quod Graeci et Latini multas res expo-
 nunt, quae nec visu, nec auditu, vel tactu, pereipiuntur, quae in animo
 versantur, rerum imagines, quas intelligendi gratia animus in cogitando se-
 parauerit, etiam in illis, in quibus nullum discidium est, quia seiuncta esse
 non possunt, praeter alia multa, quae apud nos iam non sunt, haud contem-
 nendum esse puto. Ex hoc etenim efficitur, vt, qui graeca et latina germa-
 nicis verbis conuersa dicere velit, omnem diligentiam ac curam adhibeat, vt
 in omnibus nec plus nec minus dicat, sed graeca vel latina ita germanice red-
 dat, vt non solum optimis verbis vtatur, at tamen vsitatis, sed etiam expri-
 mat quaedam verba imitando, quae noua nostris sint, dummodo sint idonea,
 vel verbis etiam et dictionibus iam extra consuetudinem positis, et sic in
 vsum denuo reuocandis, modo vt, omni audacia, quae effrenata et iocula-
 ris est, seposita, linguae castitas et conuenientia, quam analogiam dicunt, di-
 ligenter custodiatur.

Iam vero et huius rei, quod vehementer multis Synonymis, quae ex
 Grammaticorum mente vocabula sunt idem significantia, vernacula nostra

abundare quidem putetur, et verbis etiam, quorum vis ac potestas adhuc vaga, et ad certos suos limites nondum accurate satis constituta esse videatur, ut in eo genere laudanda non sit laudis, quod aptem et congruens in oratione nominent, quum praeterea ex verborum delectu perspicuitas nascatur, qua nihil clarius est, reprehensio certe nulla erit, quando viri eruditi graeca et latina ita nostro germanico sermone tradant, ut perspicaciori cognitione utantur, quae in sermone nostro differentia sit. Eademque ratione semper sua suo loco et propria verba adhibebunt, et in seligendis vocibus, quae aliis magis sint propriae ac significantes, humiles, graues, sublimes, leues, honestae vel obscae, quique earum ambitus sit cum statu rerum, quae extra esse putantur, facillime videbunt. Ita enim Graeci et Latini omnia proprie dicunt, ut nihil inueniri possit significantius.

Et quis est vere eruditus, qui libros Graecorum et Latinorum legerit, cui in iungendis verbis integritas castitasque non cognita sit, ut sic etiam ex versibus Graecorum et Latinorum satis magna utilitas redundare possit in nostram vernaculam, ut in copulatione et coagmentatione verborum maiorem diligentiam adhibeamus, si quae in ista ratione adhuc peccata sint, in posterum emendaturi.

Sed quomodo in omni vita rectissime praecipitur, ut, quae perturbata sint, fugiamus, sic eiusmodi perturbationibus omnis sermo, qui de sua perspicuitate gloriari cupit, vacare debet. Maxime autem Graeci et Latini in cogitando et ponendo ordinem naturae seruant, ut, quae prima sint, iis primas semper concedant, quae linguae sanctior quaedam et interior perfectio a plerisque germanicis nostris, quamuis latine eruditis, prorsus ignoratur. Quam quidem ad rem, ut scopas dissolutas in vernacula nostra alligemus, calcem arenae misceamus, iis, quae sua quadam ratione prius sunt, priorem locum concedamus, et, quae natura iuncta et copulata sunt, vna verborum comprehensione coerceamus, magnum afferent adiumentum nobis germanis Graeci et Latini, quando in istis transferendis in vernaculam nostram haec nobis huius rei diligens erit cautio.

Equidem illud etiam animaduerto, quod eadem ratione germanis in vernacula sua prorsus incognita res sit, quod aures, vel animus, aurium nuntio, naturalem quandam in se continet vocum omnium mentionem. Duae apud Graecos et Latinos res sunt, quae permulcent aures, sonus et numerus. Videndum est igitur etiam illud in interpretatione in Graecis et Latinis germanice instituenda, ut haec tandem pulchritudo sermōni nostro concilietur vernaculo. Haec autem omnia facili negotio fieri poterunt, si quis satis idoneus

interpres semper in animo, aurium nuntio, mentionem omnium vocum graecarum et latinarum, quas germanice exponit, metietur, vt itidem in vernacula verbis vtatur, praesertim vbi pondus inest in sermone, quae sono quasi et, in sua consecutione, apta conuenientique longarum et breuium syllabatum coagmentatione res significatas indicant, vt clare, atque vt cerni videantur, de quibus sermo est, eleganter enuntiet. Quo circa nec proprietatem ita amabit, vt semper verbis primae significationis, sed aliquando translatis, quando illa suauitati sermonis plane et aperte aduersentur, vel saltem eam non satis efficiant, et, quantum id fieri poterit, istis ipsis vernacula traditis praefertim, quibus Graecus et Latinus, quem interpretatur, animi sensa pulcherrime eloquutus fuerat, vtatur, nec eam quidem, quae naturalis est, verborum consecutionem omni loco obseruabit, sed, vt positus verborum magis aptus enascatur numero, omnia, quae cum sermonis opportuna in ordine mutatione mutari possunt, quoniam sermonem numerosum retardant, alio ordine ponendo, noua alia idonea verba interponendo, nimis aspera et dura recidendo, atque partes orationis inter se permutando, quod illud duplex suauis orationis et numerosae apud Graecos et Latinos adiumentum est, vernaculam nostram elegantiore efficit. Aliter enim teneri non potest, si quae ad perfectionem nostrae linguae germanicae est facta progressio.

Sed haec quidem de iis, quae, translatione Graecorum et Latinorum ad magis perficiendam nostram vernaculam, existimantur proficua. Ex quibus omnibus multisque aliis perspicuum est, qui fructus quaeque vtilitates ex occupationibus iis, quibus detinentur in transferendis Graecis et Latinis in germanicam linguam multi homines eruditi, percipiuntur, eas nos nulla alia ratione, sine ista diligentia atque opera, in perfectione patrii nostri sermonis, cui nihil addi possit, constituenda, capere potuisse. Et haec haecenus, in quibus nostri sermonis natiui praeclara emendatio est. Nam, vt ne destinata in hoc genere scriptionis, quam suscepi, exsequenda ex oculis profus amittam, nunc ad Iuuenes scholae nostrae, eosque egregiae indolis magnaeque in litteris diligentiae, accedo, qui e coetu nostro publice iam dicere exoptant, et quorum vocabula, quibus nuncupantur, haec sunt:

I. CHRISTIANVS GOTTLOB VHLICHIVS, Annaemontanus, Candidatus Academicus breui adscribendus, *Oratione Latina* demonstrabit, *quod subsellia scholae prius sat diu seduloque premenda sint, quam quis ad altiora abire audeat*, scholae nostrae Vltimum Vale carmine vernaculo sub finem huius Actus Oratorii acclamaturus. Hic iuuenis bonae spei quum a primis statim pueritiae annis pars in schola nostra discendum fuit, pietatem, diligentiam et modestiam Magistris semper approbavit, vt sua ipsi, quam meretur, profecto laus non deneganda sit. Studiorum fundamenta ea

fecit, et in linguis eruditis addiscendis pro viribus ira officium suum compleuit, monitorum nostrorum semper patiens, ut non sine fructu cum schola Lipsiensi vniuersali Annabergensem nostram particularem commutare possit. cui sub discessum omne felicitatis genus apprecamur.

II. CHRISTIANVS ELIESER GENSELIVS, Annabergensis, *Oratione Graeca* diligenter probabit, *quod vile sit Iuuenibus litterarum studiosis cum maioribus natu, viris eruditis, conuersari*, carmine germanico abiturientibus faustissimos viales nomine omnium insimul apprecaturus, Iuuenis, qui pro naturae egregiis dotibus in stadio litterarum ipse acerrime occupatur.

III. CHRISTIANVS EPHRAIM GENSELIVS, Annabergens. *Carmine Latino*, in quo paugendo a natura non infelix est, *Heroico, Culturam Lini in montibus nostris* non sine laude decantabit, in cultura ingenii ipse diligens admodum et sedulus.

IV. HENRICVS POLYCARPVS RABENSTEIN, Annabergensis, *Oratione Graeca* affirmabit, *quod studioso in Academia viuenti lucubratio matutina utilior sit nocturna*, qui itidem carmine teutonico nos iubebit valere. Laudamus Iuuenem praeclare indolis, praeclara stirpe prognatum, dignum Academiae Candidatum, *Viri maxime Reuerendi, Domini M. IOANNIS HENRICI RABENSTEINII, Archidiaconi apud Annabergenses longe meritiissimi, optimi*, filium, magnam sui qui expectationem facit. Hic enim cum a patre in schola patria didicit, ita semper litterarum deliciis, domi etiam, si quid vacui temporis superfuit, vnic vacauit, ut, feliciter in linguarum et scientiarum, quas schola inculcat, cognitione progressus, cum omni laude ad Academi sylvas nunc euolare queat. Faxit Deus feliciter, ut hominum societati olim saluti, in patria, aut alibi, et Praenobilissimis Parentibus gaudio sit. De hoc enim filio, haec mea spes est, *Parens maxime Reuerendus* vere praedicare poterit: meus non degenerat.

V. IOANNES GODOFREDVS HAHNIVS, Annabergens. *Oratione Latina* euincere studebit, *quod litterae humaniores a studiosis superiorum Facultatum in Academia adhuc diligenter tractandae sint*, Iuuenis in humanioribus studiis, quae schola docet, ipse assiduus valde et diligens.

Quia autem nemo Poetarum Latinorum, quod quidem nouimus, adhuc fuit, qui honorem telluris nostrae in Cultura Lini versibus describere voluerit, Carmen illud GENSELII nostri, Iuuenis gnaui et probi, de Cultura Lini in montibus nostris, Heroicum, quod iam supra, in Pythia nostra domo crastina luce memoriter pronuntiandum, indictiuum est, indictiuo huic nostro Programmati, typis exscribendum, non ostentationis ergo, sed ut Iuuenis diligentiae suae specimen habeat, adiecimus, cuius verba sic habent:

CHRI-

CHRISTIANI EPHRAIM GENSELII
 CARMEN HEROICVM
 DE
 CVLTVRA LINI
 IN MONTIBVS NOSTRIS.

Pondera suscipio nostris grauiora lacertis,
 Audeo cum patriam iuuenis cantare benignam.
 Ardua namque canam, Flacci quae digna labore,
 Quae doctus Naso cantaret carmine pulchro,
 Et quorum laudes celebraret Musa Catulli,
 Cum laudes patriae cantabo poemate magnas.
 Hinc, quod suscipio tam magnum pondus onusque,
 Adspirate mihi, Musae, iam numine vestro.
 Si vos, Castalides, mortalia carmina tangunt,
 Pondera ne subigant me iam suscepta, cauet,
 Pondera, quae vires iuueniles ferre recusant.
 Nam quum diuitias patriae iam dicere tento,
 Obruit ingenium series amplissima rerum,
 Nosque tacere vrget, quod nostra scientia nescit
 Res tantas patriae cantare, poemate digno.
 Sunt etenim montes, generosaque viscera terrae,
 Sylvarum frondes, fontes et purior aura,
 Innumerae volucres, magnus numerusque ferarum,
 In syluis alimenta quibus dat patria tellus,
 Diues agri, diues nemorum, ditissima frugum,
 Omnia quae magno mihi carmine digna videntur.
 Qua ratione tamen cantabo poemate vili
 Omnia prolixè, quae profert patria tellus?
 Non mea Musa canet, mea patria quomodo creuit,
 Non aedes vibis, quae stant, vbi sylua virebat,
 Olim quae foueis nigris secura latroni
 Testa dabat, fuso quae densa cruore tepebat.
 Viscera non dicam patriae pretiosa benignae,

(**)

Viscera, quae pretiis toti sunt cognita mundo,
 Quaeque metalla fouent, variis circumdata saxis,
 Quae rapiunt homines, sudore fluente per artus,
 Findentes ferro, flammis et puluere saxa,
 Quae multo multis praebent alimenta periculo.
 Non dicam fruges, diuersaque nomina frugum,
 Naturam taceo campi, cultumque locorum.
 Nec sunt sylvarum frondosa cacumina, versu
 Quae mea Musa canit, non frondes arboris altae,
 Quae syluas foliis et densis crinibus ornant,
 In quarum celsis suspensa cubilia ramis
 Aedificant volucres sylvae, nidisque cautos,
 Qui multis resonant volucrum de cantibus alti.
 Non describo feras, ramosae cornua cerui,
 Non ceruas, vrsos faeuos, leporesue fugaces,
 Non vulpes, rapidosque lupos, aprosue timendos,
 Pluraue, quae patriis habitant animalia syluis.
 Non canto vires vndarum, fontibus ipsa
 Quas natura dedit, multis fecitque salubres.
 Plura quidem video, magno quae carmine digna,
 Quae mea Musa tacet, ne sit fiatque molesta
 Ingenti serie, longaue ambagine rerum,
 Ast, vt lina colant, cantabo poemate vili.
 Sed quum constitui patriam cantare benignam,
 Oro subnix Te, docta corona Virorum,
 Et vos, qui mecum Musarum discitis artes,
 Ne me spernatis, si peccet lingua canendo;
 Versibus, oro, meis aures praebete benignas,
 Ne contem surdis, patriam cum carmine canto.
 Sunt igitur quae iam, cum linis, lintea dico,
 Quae, quantum potero, describam carmine lacto.
 Quando tepent iterum zephyris spirantibus aurae,
 Alma parens quando se vestit cespite tellus,
 Quando celsa comas vmbrosas induit arbor,
 Luxuriantque greges pingues in gramine paruo,
 Tunc properans tauris inuertit rusticus agros,
 Vomeribus glebas sulcat finditque iacentes,
 Incipit et pingues cinerem iactare per agros,

Et siccos saturat non parcus stercore pingui.
 Nam non est idem cultusque habitusque locorum,
 Vna nec in nostris regionibus omnia tellus
 Profert, hic sed ager quod gignit, denegat alter.
 Nam velut ingenium non quodlibet omne capeffit,
 Hic quum tempus agit cantando carmina pulchra,
 Tunc reliqui certant armis, vel membra fatigant
 Languida nocturnis dapibus, vinoque diurno;
 Sic quoque non omnes agri cum scenore magno
 Lina ferunt, pingues sed agros sibi rusticus aptat,
 Si gaudere cupit linorum messe secunda,
 Quorum larga seges campos exsiccat et vrit.
 Sed redeo, vnde fui primum digressus, ad agros,
 Qui ne sint madidi, caueant stagnante liquore,
 Ast erit ad lini segetes ager aptus apricus,
 Qui tamen est manibus filici purgandus ab omni,
 Ne lasciuia filix, folii pinguedine, caules
 Opprimat istius teneros. Haec eruta campo
 Colligitur rastris in acervos, hosque iuuentus
 Ignibus incendit, de parto laeta triumpho,
 Ore, manu et pedibus puerilia gaudia prodens,
 Scilicet ingentem quod campi vicerit hostem.
 Vix pedibus, credo, sic exultasse Pelasgos,
 Flammis cum possent delere palatia Troiae,
 Igni quam filicis lactatur saepe iuuentus.

Quecfer.

Sed quum iam tango lini cultumque fatumque,
 Optima, describam paucis, quae semina dicant.
 Palmam, Ruga, tibi tribuunt: tua semina nostri
 Praeponunt reliquis, et quae iacere per annum,
 Haec praestare putant, quae primo vere per agros
 Terrae mandentur. Veluti nam corporis artus
 Infomnis, cura nimioque labore, fatigas,
 Sic vt ferre negent consueto more laborem;
 Sic quoque, quae iusta non gaudent lina quiete,
 Non hilarare valent cultores messe secunda.

Semen quando suum curuatus sparsit arator,
 Non inhumata manent dispersaque grana per agros,
 Quod sic sane essent raptusque cibusque volucrum,

(* *) 2

- Et parcos taules proferrent semina sparsa,
 Hinc occat segetes, inhumans quasi dentibus occae,
 Egen. Sed quae sit facies occae, vis formaque, dicam.
 Ordine coniungunt certo cubitalia ligna,
 Lignaue ferratis armantur dentibus, agri
 Qui glebas, culter quas non sulcauit aratri,
 Imminuunt, ab equo tracti vestrive per agros,
 Er dispersa tegunt sulcatis semina glebis,
 Occaecantque quasi, qui fons quoque nominis occae est,
 In terra vt lateant, segetis dum culmina parua
 Erumpant, matrem frangentia cuspide terram,
 Efficiantque suo numero, sperare secundam
 Agricolam messem. Sed cum crevere parumper,
 Turba virum, iuuenumque chorus, teneraeque puellae,
 Unkraut. Quisque mouet corpus, lolium qui noscit agrorum,
 Procumbunt in agris, et, quod mirabile dictu,
 Artus proiciunt in mollia culmina lini,
 Zäten. Euelluntque agris herbas floresque nocentes,
 Non secus ac examen apum confidit in Hybla,
 Et mel dulce legit, confuso murmure, florum.
 Post, vbi desistant sensim succrescere caules,
 Knotten. Floribus amissis, crescunt cum semine nodi,
 Nigrescuntque simul, granorum pondere magni,
 Tunc flauescetes caules, cum semine nigro
 Krausen. Euulsos terris, in fascies nectere mos est,
 In sua quos referunt crepitantibus horrea plaustris,
 Dum veniant dominae, famuli, seruique nurusque,
 Nissel. Dentatoque suo depectant semina ferro.
 Quomodo nunc lini describam semina pectant,
 Formam designans dentati carmine ferri.
 Est ferrum longum, directis dentibus arcte
 Dispositis, vt dens primus radice secundum
 Attingat, dentem vt tangat dens ferreus istum.
 Sed non continuo cuncti stant ordine dentes,
 Händel. Nam rumpunt seriem quinque interualla, laborem
 Hic ne vicini tardet, quod quinque frequenter
 Vno dicta simul depectunt semina ferro.
 Hoc ferrum gaudet spinosum finibus vncis,

Vt possint, istud tignis affigere, celsis,
 Quod cum firmarunt in tigno, finibus vncis,
 Per dentes ferri ductae mercede ministrac,
 Lina trahunt, dum grana cadant et semina scissa,
 Quae delapsa tegunt terram, velut arboris altae,
 Poma cadunt, terramque tegunt, si turbidus Austri
 Incuruat frondes, pulchrisque immurmurat hortis,
 Quos, nudat flatu cum pomis floribus altis,
 Post nodi in tabulata domus ponuntur opimi,
 Sic tamen vt nodus nodum vix cortice tangat,

Flachs brei-
 ten.

Sed caules lini rari ponuntur in agros,
 Quos falx gramineis priuauit floribus atrox,
 Sic vt, confuse crescentia, gramina lina
 Culminibus teneant, ne tollat turbo procellae,
 Ista sua rabie, nec perdat sparsa per agros,
 Aere quae coeli vario macerantur in agris.
 Nam si perpetuos dimittit Iupiter imbres,
 Nec nubes Phoebos pelluntur, lina nigrescunt,
 Et lini membrana putris non sustinet ictus,
 Malleoli crebros, cum stupa decidit omnis.
 Nec prodest, campos ardens si Syrius vrit,
 Sed si post radios Phoebi modico imbre rigantur,
 Per mensis spatium, vel quadraginta dierum,
 Nam non pro lubitu tolluntur lina, sed adsunt
 Signa, quibus iustum cognoscunt tempus adesse,
 Scilicet incipiunt caules canescere, cum fit
 Aere laxa in agro caulis membrana iacentis,
 Sic vt, cum frangas calamum, siccata medulla
 Frangendo, scissis membranis, excidat vltro,
 Admoneatque domum dominum sua lina referre.

Flachs auf-
 heben.

His igitur signis dominus monestus, in agrum
 Prodit cum famulis, vt tollant, sparsa per agros,
 Quae iacere satis, quod fit ratione sequenti,
 Post aliam tollunt aliam seriemque sequentem,
 Quas in fasciculos manuales neetere mos est.
 Post e stramineis contorquent vincula culmis,
 Fasciculosque solent compressos neetere vinco,
 Vno stramineo, serui bis quinque duosque,

Quos altos ponunt in curru ordine certo,
 Fasciculi vt primi radices culmina tangant
 Alterius, scalis sed plenis ponere pergunt
 Transuersim fascies, qui sic tolluntur in altum.
 Sed ne, cum fascies crepitantia plaustra reportant,
 Lætibus innumeris lapidum, saltuque rotarum,
 Fasciculus forsan de curru decadat alto,
 Flexilis in plaustrum trabs ponitur arboris altae,
 Quae laqueis, vt lina premat, firmatur vtrinque.
 Sed quia tunc frugum reliquarum messe tenentur
 Ruricolae, interea sub tecto lina quiescunt
 A pluuiis, aestu Phoebi et rubigine tuta,
 Expectantque diem, quo deducuntur equorum
 Viribus ad testum, testisque calore furenti
 Torrentur. Flamma vt varios aptentur ad vsus,
 Fascies in cameram pede festinante feruntur,
 Ignibus incensis quae feruet nocte dieque.
 Agmen feruorum portando membra fatigat,
 Obnixis humeris fascies ancillaque multos
 Imponit collo, laqueo vel contrahit arcto
 Fascies nonnullos, validis robusta lacertis
 De celsis alios plaustris cum deicit ista.
 Castigatque moras dominus, castigat herilis
 Foemina, si quis opus, manibus pedibusue retardat,
 Et laudat gnauos verbis, vt laudibus horum
 Tardos instiget. Pedibus sic semita feruet
 Festinis famuli gnaui, celerisque puellae,
 Non secus, ac quando formicae farris aceruum
 Deuastant, et rapta domum frumenta reportant.
 Tunc alius, camera repleta fascibus altis,
 Inflamat testum, supponit lignaque flammis.
 Sunt tamen in camera cancelli, lina cauentes
 Ne tangerent flammis feruentes forte caminos.
 Testi sic tota torrentur nocte rogali
 Flamma, dum serui veniant, simul atque discescit,
 Et sensim cameris exportent lina perusta,
 Nam non cuncta simul famulis efferre licebit,
 Ne fiat membrana tenax feruore remisso.

Dörthaus.

Flachs bre-
chen.

Postea, quando volunt sic tostum frangere linum,
Frangibulum grauius saxorum pondere reddunt,
Ne possit cedens celere prohibere laborem.
Sed quae frangibuli sit vis, quae forma figurae,
Vos forsitan scitis, loquererque superflua verba,
Si demonstrarem, quod sit directa tabella,
Rimis scissa tribus, pedibusque innixa duobus,
In quam lina locant, quae cruda trahuntque mouentque,
Cum tundit crebris stuparius ictibus ista
Malleus, extremo defixus sine tabellae,
Qui, gemina gaudens acie, cum tunditur, ista
Imprimit in rimas tabulae, frangitque premendo
Caules, quo, fractis membranibus, ipsa medulla
Excidat e medio calami, quem viribus huius
Malleoli didicere nurus contundere nostrae.
Fractaque sic plaustris referuntur lina repletis,
Asseruanda domi, donec feriantur in altis

Schwinge.

Ligno, consimili gladio, pendentia palis,
Excidat vt, fractis membranibus, fixa medulla.
Et tunc ferratis linum depectitur hamis,
Non secus, ac hominis pectuntur pectine crines.

Heckeln.

Sed ne quem fugiat Vestrum, quid pecten et hami,
Iam verbis paucis illius discite formam.
Est lignum paruum, repletum dentibus altis,
Per quos lina trahunt crebro, retrahuntque vicissim,
Dum rude pectendo fiat tractabile linum,
Et stupas dicunt, remanent quae in pectine denso.
Quo lino baculum directum foemina vestit,

Rocken.

Huncque colum dicunt, multae didicere puellae
Qua tolerare colo vitam, victumque parare.
Sed sic deuoluunt nendo sua pensa, puellae;
Laeua colum lino molli custodit amictam,
Motaque dextra manus retrahendo fila perite

Spindel.

Attenuat digitis, cum fufum pollice pronò
Torquet, fila coli contorquens turbine fufi.

Weife.

Sed, fufis plenis, voluunt circum alabra fila,
Quae sumfere suum geminis quasi nomen ab alis.
Post textor, saeuos inflammans igne caminos,

AK
Td
386

Vndis immisceat cineres, et tradit ahenis,
 Feruenti flammis lignorum, fila coquenda.
 Quod cum sic flammis aptauit et igne labori,
 Linum decoctum viuis nunc abluit vndis,
 Et siccat Phoebi radiis et flatibus aurae.
 Sicque agitant linum, facit ex quo lintea textor,
 Qui scit opus rerum variis ornare figuris.
 Hic etenim format radiis et pectine caelum,
 Illic pendentem contextit in aethere terram,
 Atque elementorum series, et cornua lunae,
 Et cursum Phoebi, lapsum Phaëtonis ab alto,
 Fila graues alibi caeli simulantia nubes
 Arte tument, illic piscesque videbis et aequor.

Werft und
 Eintrag.
 Bleichen.

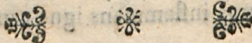
Dum flamen rerum formis repleuerit omne,
 Cinxerit et sertis intextis, lintea secta
 Longis post lignis in agris extendit apricis,
 Quae sol candefacit, crebris sparsa imbribus vndae.
 Agros quando satis custodiuerit, coquuntur
 In lymphis calici mistis, sapone lauata
 Immisto lici. Sic dixi, carmine textor

Schifflein
 und Kamm.

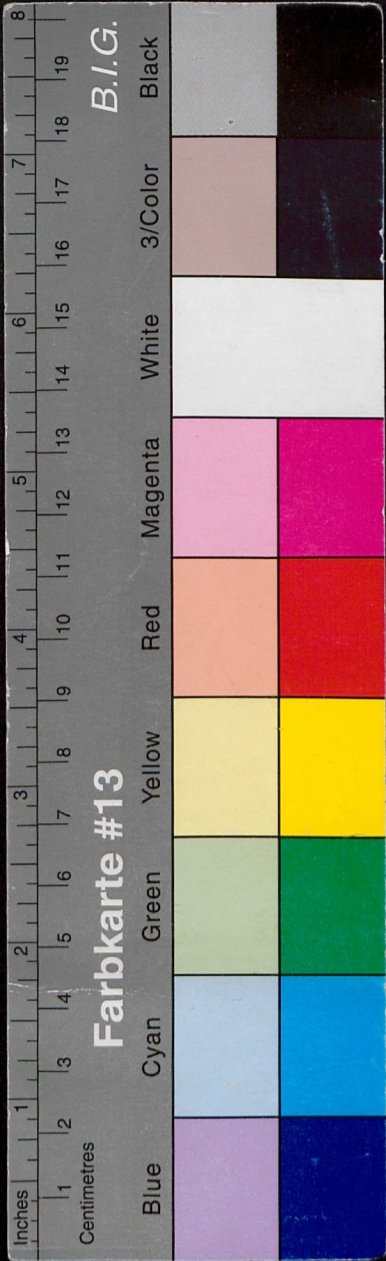
Vt faciat radiis et pectine lintea densa,
 Vtque nurus linum tractent, et turbine fusi
 Quomodo fila trahant, versata manusque puellae
 Calleat in fufum grauidam conuoluerit pensa.
 Iam soluens grates tibi, docta corona virorum,
 Bajulet opto colum magnam tibi Clotho benigna,
 Fila neat Lachesis vobis adamantina vitae,
 Quae nec falx mortis, nec fata, nec Atropos occent.

Nunc ad Vos, PATRONI ac FAVTORES, coram quibus iu-
 uenes scholae nostrae craftina luce dicere cupiunt, accedo, diligenter vt ro-
 gitem, ne, quod maximopere et demisse a Vobis isti nostri petunt cupiuntque,
 velitis negare. Hac benevolentia vestra Vobis ego me singulariter ob-
 strictum fore polliceor. Scr. Annab. d. I. Mart.

M D C C L I I I.

241

ak. 532, 10.

B. m. II

II d
386

AD
PERFECTIONEM GERMANICAE LINGVAE
QVOD TRANSLATIONES EX GRAECIS ET LATINIS IN HA
VERNACVLAM NOSTRAM MVLTVM VALEANT,
EXPONIT,

SIMVLQVE
SVMME REVERENDVM
DOMINVM EPHORVM,
INSPECTORES RELIQVOS
INSIGNITER COLENDOS,
ALIOSQVE
BONARVM LITTERARVM FAVTORES,
CVM

X 231 3054

CIVIBVS VRBIS,
VT
ACTVI ORATORIO,
CRASTINA LVCE, AVDITA HORA IX. MATVTINA;
D. 14. MART. MD CCLIII,
HABENDO,

BENEVOLE INTERESSE VELINT,
QVA DECET OBSERVANTIA,
ROGAT ET VOCAT,
ADAM DANIEL RICHTERVS,
RECT. SCHOL. ANNABERGENS.
ET REG. SOCIET. REGIOMONT. TEVT. SODALIS.

ANNABERGAE,
EXCVDIT AVGVSTVS VALENTINVS FRIEDEL

